

שע"י המכון התורני ירושלים

פורים - תשפ"ד | גליון 68 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

לב דוד" לרבינו החיד"א פרק כ"ט - לפורים

אור"י עד תאות גבעות עולם, תהיין לראש יוסף. ומאחר שכן במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצות היום באימ"ה רבה ושמחת עולם, שמחה של מצוה. ולא תהיה עדת ה' אל גיל כעמים, השוטי"ם במזוקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד. מבלי משים יראת ה'. וח"ו עלה על לבם. כי ביום הפורים, הותרו האיסורים, ומצות פריקה פריקת עול תורה ומצות, כהיום הזה קודמת. ויש אשר טמנ"ו חפ"ש מחופ"ש, התחפש ובא בצלמי הפרצופין, ילבש גבר שמלת אשה, ואשה בכל אלה, קשט"ה פניה, כהלכת גוברין. אוי לנו! איך זרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, ונשמת שדי בקרבם, בלכתם ילכו בחקי הגוים, ונותנים כח ליצה"ר ופרקו עול תורה ומצות ביום הקדוש הזה. היאומן כי יסופר שמצוה הוא ביום הזה לעבור על דת משה וישראל. ואיך נשא פנינו לשלם רעה תחת טובה, כי ביום אשר כמעט אבדנו, וכפסע בינינו וכו'. וה' ברחמי הצילנו, ואדרבא היה יום טבוח לשונאי ישראל. ביום הזה אשר קבלנו החסדים והטובות להפליא, בו בפרק אלו עוברין על רצונו, וכדאי בזיון וקצף.

ובעיני הדבר פשוט. שאם כל ישראל היום הזה, אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה, ראש מבית רשע היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודש"ת לשמים, ויתר היום עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו. ע"כ בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם. וימחה זכר עמלק כי היום הזה אשר החל לנפול ונפל מהם רב. הן עם ישראל אם היינו מתאמצים בתורה ומצות כהיום הזה, רעה תבוא אליהם לזרע עמלק עד כלותם אותם, ובא לציון גואל. ומה גם, אשר רוב ישראל מרבים צדקה היום הזה, עם עמלי תורה, ועניים מרודים, ובינונים אשריך ישראל, כמה מאות נתונים נתונים המה למצות והוא אשר דברתי, כי בכח מעשה הצדקה, אשר היא היתה אם לכל הטובה, לכפרה ולבטל גזירות רעות, ולהחיש תשועתינו, ובכח עבודתינו לה' ית' היום אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפרה ישע גאולה שלימה.

ומכל מקום, החפץ בחיים, לעבוד אלהים חיים, יכלכל דבריו במשפט היום הזה, להיות שמח בשמחת היום, כי גדול בשמים, יאורי"ם בקע, ויקיים מצות היום בגילה ורעדה, ויתאמץ במצות צדקה, היום בשפע. וכבר כתב הרמב"ם בחיבורו הקדוש דירבה יותר במתנות לאביונים, מרוב משתה ומנות.

והרב "כלי יקר" פרשת תצוה במ"ש "שמן זית זך כתית למאור", ולא למנחות, דהמנחות טוחנן בריחיים, והשמן כשר למנחות. כתב, דזה רמז, מוסר לצדקה ולכל דבר שבקדושה, אל הטועים הנותנים חלק מובחר ממונם, אל החומר לאכול ולשתות, ויתר תענוגים, וכל המלאכה נמבזה ונמס, יתן לצורך הנשמה נר אלהים נשמת אדם. ולא כן הוא, אלא יתן הראשון למאור, לנר אלהים נשמת אדם, והב' יתן למנחות שהוא מאכל לכהנים ומשם באר"ה לענין הצדקה שהיא חלק הנשמה ולכבוד ה' מהונו. והיה מעשה הצדקה שלום.

על פי מדותיו עזוזו ונפלאותיו של בעל הרחמים, כי ביום אשר העדיף בטובו וגברו רחמיו, רח"ם רחמתי"ם לראש בני ישראל ונתגלו אורים גדולים, עליונים למעלה והשפיע בצחצחות חסדי חסדים, ויאור להם מלאים זיו מפיקים, האירו ברקים, ולפיהן ישיב ישועת ישראל מושיע חוסים עברים, נסים ונפלאות. לא זו, כי היום ההוא גדול מאד בשמים ממעל לחש"ב, והתברכו בו ברכות שמים ונהר"ת המושכים. אף זו, כי מידי שנה בשנה כה יעשה ביום ההוא קדמה מזרח"ה, אור זר"ח אורו"ת אלי"ם, וקב"ע את קובעיה"ם, מה נכבד היום, הן עוד היום גדול, בכל שנה ושנה, לקבעיה קמא הדר. וכזאת, לע"ד בבנ"י, נכון למועדי רג"ל, בחגים ובמועדים, וכן ימים טובים לישראל מדרבנן, כחנוכה ופורים, אשר בימים ההם לפנים בישראל, יצא שפע, ממרום שלח, וישימהו על הנ"ס. ככה יעשה קובע"ת, כוס ישועות, בהגיע תור והיו נכונים סדר זמנים, ויאור" להם חוזר וניאור" נהרי"ם, יאורי"ם רחבי ידים, ומידי שנה בשנה הולך ואור, הנהו זהרור"י, מלא האור"ה, בכל העולמות, ברוב עוז ותעצומות, וכן בכל ברכות השבח וההוראות לה' אמרוה, טוב וחסד יושפעו, מעין הברכות. ואפילו זכרון חסדי ה' אשר עשה לצדיקים פרטיים ואביו ורבו, כלם כא' מעוררין כח עליון להשפיע ממקור אותה ברכה, וכאשר דיבר בקדשו הרב השלם הרמ"ז זלה"ה בספר תקון שובב"ם. וכתב, שז"ס והימים האלה נזכרים ונעשים. שבהזכר זכרם למטה, נעשים בפועל למעלה, וזה בכל דור ודור, כי כן קיימו למעלה מה שקבלו למטה. עכ"ד הרמ"ז ז"ל, ועוד האריך ע"ש.

ויתכן שזה נכלל בנוסח שתקנו רז"ל. אשר עשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. פירוש דבימים ההם הגדיל ה' להשפיע שפע ישועה ורחמים ואתרחיש להו ניסא. וגם בזמן הזה מתחדש השפעת הרחמים, והנהו זהרור"י כאשר היתה באמנה בימים שנעשה הנס. ואפשר, שזה כונת הכתוב "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", הכונה כי אור החסד הנשפע בנס הן מזהירי"ן עולת תמיד ביום ההוא, מידי שנה בשנה, שנות דור ודור, והיינו דקאמר "כי טוב כי לעולם חסדו".

וכבר נודע מרבינו האר"י זצ"ל את כל תוקף אור עליון וקדו"ש, כ"ל העודף כ"ל שישנו באסת"ר, הבריק ברקאי, הכי השתא, בכל שתא ושתא, די על ידיה זהורית"א ובזה ישבתי בעניותי בדרושים חקירה אחת. דהרי ישראל אשר בספרד ואפריק"א, לא היו תחת ממשלת אחשוורוש. ולמה כל ישראל היום חייבים לעשות פורים. ואני הדל באתי לכלל ישוב חקירה זו מצד הסברא. ואי בעית אימא גמרא. וזה ע"ד האמת, דמאחר דבכל שנה מאירים ומזהירים, זהירו"ת יתירה ואורים גדולים, בפורים ככל אשר נגלו בימי מרדכי ואסתר, חל על כל ישראל לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם ובאורי"ם כבדו ה' במצות היום, מגי"לה נתנה, ומנות ומתנות. דברים הבאים בתוך הסעודה לתקן שרשם.

וישמעו אזנינו אשר דברנו בפינו, אשר בשמים ממעל, ברכות

ובספר חידושי הרי"ם: פורים הוא עת רצון לכל, שעת רעוא דרעוא וכל אחד ואחד יכול לפעול אצל ה' יתברך שימלא משאלות לבו לטובה. והלכה מפורשת בשו"ע אין מדקדקין וכל מי שפושט יד נותנים לו.

ועיין "שפת אמת" (חיי שרה, תרלה), שעיקר התפילה הוא בעת רצון, ולא לחכות לזמן הסתר פנים] כי בעת רצון התפלה מתקבלת, וכנאמר "ואני תפילתי לך ה' עת רצון".

כתב בספר "סגולות ישראל" (סו) סגולה בפורים: להשכים בבוקר ולהרבות בתפילה ובקשה לפני ה' יתברך על כל דבר הן על בני, חיי ומזוני, ועל כל קרוביו וכעין יום הכיפורים שהוא יום תפילה, כך גם יום הפורים הוא יום רצון מאוד וכל העולמות הם בשמחה וברצון, וכל הפושט יד נותנים לו. ורמז לזה בבא מציעא ע"ח: אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט יד נותנים לו, כך גם הפושט יד לה' ומבקש ממנו איזה דבר אין מדקדקין עליו בפורים, אלא נותנים לו.

"על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור" (אסתר ט, כו).

כתב מרן ה"שפת אמת" זי"ע (מאמרי פורים תרל"ה): "תשועתם היית לנצח ותקותם בכל דור ודור" (פיוט "שושנת יעקב")... דאיאתא כי הגזירה היתה כן גם בשמים על בני ישראל, והקב"ה עשה זה הנס בלי זכות ישראל, רק מצד שאנחנו עמו וחוסים בו תמיד - לכן עליו להושיע לנו בעת צרה. ולכן זה היום טוב נותן כח ועוז ותקוה לבני ישראל בגלות, לבטוח בו מצד שמייוחדים אנחנו אליו.

"ונראה שלכך תקנו לבסוס עד דלא ידע כו' (מגילה ז, ב), להראות שאין היום טוב מצד זכות ישראל. ולכן נקרא פורים על שם הפור, כי הגורל הוא סימן שכך היה ראוי מכל צדדי הטבע ותגבורת כת הסטרא אחרא על ידי עוונותינו, ורק בחסדו השי"ת הצילנו". עכ"ל ק.

"קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם" (אסתר ט, כז).

מפרש בעל ה"שבט מוסר" בספרו "מגילת אליהו": לי נראה לפרש שאומרו "קיימו וקבלו" היא תשובה על שאלתו "ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם" לתקן ימי משתה ושמחה לדורות יותר משאר נסים גדולים שנעשו... ולמה עשו בזה הנס כל החרדה הזאת? והתשובה: "קיימו וקבלו היהודים", כלומר: בעבור שקיבלו עכשיו את התורה, כמו שדרשו

ההבדל בין גזירת המן לשאר הגזרות שנגזרו על עם ישראל

עלינו להבין מה נשתנה נס פורים שעם ישראל ניצל מגזרת אחשוורוש והמן, לשאר גזרות הכליה והשמד שנגזרו על עם ישראל. הלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם, ולא מצינו בשאר גזרות כגון פרעה, טיטוס או נבוכדנאצר שיקבעו על נס גאולתנו מהם יום חג ומועד מיוחד כדוגמת יום הפורים. והתשובה מפורשת בדברי חז"ל (אסתר רבה פ"ז, יח) שבפורים הגזרה לא היתה ע"י אחשוורוש והמן אלא הקב"ה עצמו חתם כליה על ישראל ואת אשר נחתם בטבעת המלך אין להשיב.

וכיצד מבטלים גזרה כזו שנחתמה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו? בודאי שצריך לכך תשובה ומעשים טובים אך אין זה מספיק, צריך לעורר את רחמי של הקב"ה שתחזור אהבתו לעם ישראל כאהבת אב לבניו ולזה זקוקים לתינוקות של בית רבן. לכן קיבץ מרדכי ואסף תינוקות של בית רבן ומנע מהם לחם ומים והלבישם שק ואפר והם ישבו ועסקו בתורה, ואז מה כתיב? "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" - מלכו של עולם (מגילה טו, ב), הקב"ה עורר אהבתו והשתתף בצער בניו.

בפורים, כלל ישראל נחתמו לכליה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, מרדכי ידע אז כי בכדי לבטל את רוע הגזירה לא יועילו תשובה ומעשים טובים כאשר ישנה כבר חתימה, ולכן אסף מרדכי ילדים קטנים והורה להם לצום, והם בכו וצעקו לה' ועי"ז "נדדה שנת המלך" והתעורר כביכול ה"בכבודו ובעצמו" לחלץ את עם ישראל מצרתם. ענין זה של לעורר את ה"בכבודו ובעצמו" אין שום מלאך ושרף יודעים זאת, אך כמו שבן יכול לקבל מאביו בעת צרתו מה שאף אחד לא יכול לקבל, כך גם ידע מרדכי לעורר בעת הסכנה את בחינת ה"בכבודו ובעצמו" ועי"ז נתגלה שהקב"ה ועם ישראל דבוקים הם ב"עצם".

מובן שבעת גילוי נורא זה חזרנו למצב של "אתה נגלית בענן כבודך לתת לעמך תורה ומצוות", אותו גילוי של אהבה פנימית שהיתה בהר סיני אינה אמורה לשוב פעם נוספת. אלא אם כן תתרחש צרה גדולה ואז יתגלה עוד

רז"ל (שבת פח, א) קיימו מה שקבלו כבר, ואם כן מן הראוי לתקן על ענין זה ימי משתה ושמחה, בהיות היום הזה כיום מתן תורה, וכשם שעושים חג על מתן תורה חג השבועות, גם עכשיו ראוי לעשות משתה ושמחה ויום טוב, ומה גם שעכשיו קבלוה ברצון...

ומוסיף שם רעיון יקר: "ונראה עם זה, שבהיות שבימי אחשוורוש קיימו וקיבלו, כלומר: קיבלו התורה ברצון, זהו הטעם שמבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה (מגילה ג, א), כי הגם שתלמוד תורה כנגד כולם (פאה פ"א משנה א'), עם כל זה בשומעו המגילה יכיר וידע נאמנה שאינו אנוס בקבלת התורה מצד כפיית הר כגיגית, שהרי כבר חזרו וקבלו עליהם ברצון בימי אחשוורוש. ולכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, כי השמיעה הזאת גורמת לו שיעסוק בתורה בחשק ובדרך חיוב, שהרי קיבלה ברצון".

וכתב הרמ"א בספרו "מחיר יין" על המגילה: קיימו וקבלו "היהודים", הנה באמת כל מגילה זו אינה אלא להעיר אוזן אנשים לקיים מה שקיבלו עליהם מהר סיני, היינו התורה והמצוות. ולכן אמר כאן כי כל אשר בשם "יהודי" יכונה, וכל הנלווה עליהם, צריך לקיים מגילה זו, כי לולי זה אינו יהודי!...

פעם ה"בכבודו ובעצמו", וזה מה שאירע בימי הפורים, ועל כן זכינו לעוד מתנה שהנה בדרגה של תורה, וזו המגילה.

נס פורים הוא מלוי כבוד השי"ת לדורות

והנה נס זה של התגלות הקב"ה "בכבודו ובעצמו", מתחדש מדי שנה בשנה ביום הפורים, וכמ"ש במגילה "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור" וגו' "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

בכל דור ודור ובכל שנה בשנה בהגיע ימי הפורים אנו זוכים להתגלות הקב"ה בכבודו ובעצמו עלינו ואז ישנה התעוררות אהבת אב לבניו. אלו ימי רחמים ועת רצון שאין כדוגמתם, ונתנו בזה רמז שמה שכתוב "כל הפושט יד נותנים לו ואין בודקים אותו בפורים" (רמב"ם הל' מגילה פ"ב ה"טז), היינו שכל אדם הפושט ידו ומבקש מה' נותנים לו, ובזה מתגלה אהבת הקב"ה לבניו.

אולם גם עלינו מוטלת החובה לפשוט את היד ולגלות מסירות נפש של בן כלפי אביו, ולכן עלינו לקבל על עצמנו ביום זה אהבת ה' ללא מצרים, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". עלינו לגלות את פנימיותנו לקב"ה, וכדברי

חז"ל ברכות (ז, א), "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה מעכב". ולכן אמרו חז"ל: "חייב אדם איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בן ארור המן לברוך מרדכי", אף שהאדם נמצא במשתה היין במצב של שכרון גמור ואינו יודע להבחין אפילו בהבדל התהומי בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", זהו ערפול חושים מוחלט, עדיין עליו לדעת דבר אחד שיפרוץ מתוך לבו אני מאמין באמונה שלמה שאין עוד מלבדו, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". זוהי מהות יום הפורים אשר כנגד התגלותו של הקב"ה עלינו "בכבודו ובעצמו" אנו מגלים את פנימיותנו שלנו שאין עוד מלבדו. וזהו יום מסוגל לזכות לכך להגיע לנקודה זו בדביקות לקב"ה בפנימיות, שלא רק בבית המדרש אנו קשורים בו, אלא בכל מצב שנמצא בו היהודי אפילו בזמן של איבוד הדעת הוא יודע ומרגיש הוא למי הוא שייך. (שיחות רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל)